ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ

«...ЗОЛОТОЇ НИТКИ НЕ ЗГУБІТЬ...»

Історико-краєзнавча розвідка

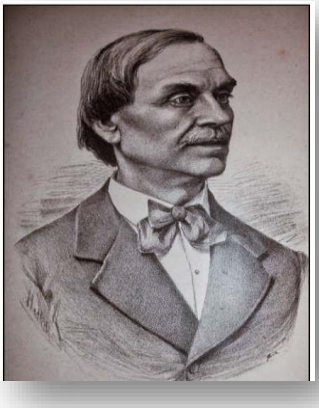

Чернівці, 2022

УДК 94(477.85)

З-79

«…**Золотої нитки не згубіть**…» : історико-краєзнавча розвідка. Вип. 1 / Чернівецька обл. б-ка для дітей ; уклад. Н. Кадюк. – Чернівці, 2022. – 33 с.

Незнання історії батьківщини рівноцінне нелюбові до неї. Пропонована історико-краєзнавча розвідка познайомить з відомими свого часу особистостями – істориками, краєзнавцями, кожен з яких у сфері своїх зацікавлень вивчали та відкривали для себе і сучасників Буковину від сивої давнини до сьогодення. Перший випуск присвячений дослідникам історії Буковинського краю, які проживали за часів монархії Габсбургів, королівської Румунії, чиї праці стали путівниками у вивченні історії краю для наступних поколінь дослідників. Відкриваймо для себе маловідомі імена! Видання адресоване учням 7-11 кл. та керівникам дитячого читання.

Підготувала Н. Кадюк

Технічний редактор Т. Дудчак

Відповідальна за випуск А. Біла

Чернівецька ОБД

Зам. № 3

«Згадуйте предків своїх, щоб історія перед вами не згасла, золотої нитки не згубіть…»

О. Кобилянська

Багатовікова історія Буковинської землі бурхлива і складна. Її часом порівнюють із колесом Фортуни – символом мінливості долі. Бо чи можна злічити усі політичні перипетії, яких зазнала Буковина? Давньослов'янська державність, татаро-монгольська навала, угорське та польське верховенство, влада молдавських господарів, османо-турецьке іго, монархія Габсбургів, королівська Румунія – складні й неоднозначні етапи історії нашого краю. Нашій благословенній землі судилося пережити багато потрясінь, бути ареною військових змагань. Однак мешканцям краю, попри все, вдалось зберегти свою неординарну натуру, власну гідність і велике прагнення жити в мирі між собою.

Ця земля не була ніколи окремою самостійною державою, як і не була заселена окремим, відмінним від усіх народом. Навпаки, наш край належав у давнину до різних великих держав. Це тому, що Буковина не становить ніякої замкненої географічної цілісності. Назва Буковина з'явилася наприкінці XIV ст., більш як 500 років тому, але тоді вона не означала жодного краю, лише найбільші букові ліси і до приєднання до Австрії наш край не мав окремої назви. Як окрема територіальна цінність Буковина існує з кінця XVIII ст. І тому історія краю висвітлювалася істориками у зв'зку історією тих держав, до яких він належав, і тих народів, які в різні часи його заселяли.

Кожна освічена людина має знати історію свого рідного краю, рідного народу. Цілком природно для людини цікавитися й дізнаватися щось про минуле своєї родини, свого села, найближчих околиць. Однак, чим далі в минуле, тим менше подій залишається в людській пам'яті. Усі ці відомості про минуле краю завжди цікавили небайдужих людей, які прагнули розвідати невідоме, зафіксувати у друкованих джерелах та донести до наступних поколінь.

Сьогодні як ніколи важливо пам'ятати джерела народного буття, традиції, звичаї. Історичне минуле рідної землі - це історія наших і, зокрема, твоїх, читачу, предків, далеких і близьких, яка завдяки старанням науковців-дослідників, краєзнавців дійшла до нас. Адже все, що ми маємо - матеріальну й духовну культуру і пам'ять про неї – це заслуга наших попередніх поколінь, їхнє життя, прагнення і сподівання, невдачі та успіхи. Народжувалися діти, переймали батьківський досвід і згодом передавали його своїм нащадкам. Так в'язався ланцюг поколінь, який так важливо не обірвати.

На сторінках цих історичних розвідок піде мова про тих дослідників, істориків, просто небайдужих краєзнавців, хто збирав по крупинках розрізнену, часом здавалося б втрачену назавжди інформацію, систематизував та робив історію краю, який зветься Буковиною, ближчою до нас. Перший випуск краєзнавчої розвідки розповідає про науковців та дослідників нашого краю часів Австро-Угорської імперії та Румунії.

Франц Адольф Вікенгаузер (1809-1891) історик-дослідник м. Чернівці та Буковини

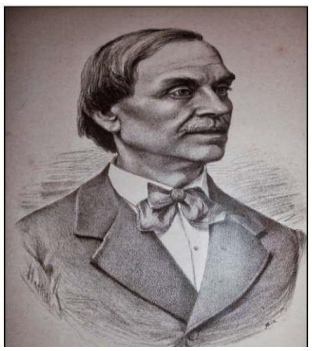

Кам'яний обеліск на могилі Франца Адольфа та Марії Йозефіни Вікенгаузерів заховався на краю Руського кладовища. Поміж бур'янів та могил, поруч із занедбаною каплицею проглядається сіра камінна верхівка пам'ятника. На пам'ятнику одним словом описується професія померлого – Фінансовий радник. Тут знайшов свій спочинок Франц Адольф Вікенгаузер. Завдяки йому Чернівці та й уся Буковина отримали свій історичний портрет. Фанатичне захоплення людини без історичної освіти історією чужого краю викликає повагу. А те, що своїм фанатизмом Вікенгаузер заразив майбутнього всесвітньовідомого історика Фрідріха Раймунда Кайндля жагою дослідження, стає тією причиною, чому сьогодні потрібно з пошаною згадувати цього чернівчанина.

Службовець у фінансових органах Франц Адольф Вікенгаузер у вільний від роботи час збирав різноманітні матеріали про історію та культуру Чернівців, Буковини та й усього Карпатського регіону. Це було його захопленням. Дехто з істориків-професіоналів кажуть, що Вікенгаузер-аматор досліджував не за правилами історичної науки, що він вдавався до вільнодумства в трактуванні конкретних подій. Нехай. Але він це робив. Він першим взявся вивчати буковинський край, першим ступив на шлях досі ще не протореного історичного маршруту. І своїм історичним азартом заряджав навколишніх. Бажання розвідати, дослідити й презентувати найбільше закумулювалося в послідовникові Вікенгаузера – Фрідріхові Р. Кайндлі. Його «Історія Чернівців» сьогодні залишається авторитетним довідником при вивченні минувшини нашого міста. Фактично як і всі наукові праці історика.

Народився в м. Вурмбах (Нижня Австрія). Після закінчення Горнської гімназії вивчав правничі науки у м. Відні. В 1836 р. вступив на службу в камеральне податкове управління м. Львова на посаду практиканта, а згодом був переведений на Буковину, де працював фінансовим радником в управлінні державними маєтками та маєтками Православного релігійного фонду. Однак його все більше захоплювала буковинська історія. Він був закоханий у наш край, його природу, його минуле. Оскільки жодних історичних праць на цю тему не було, то увесь свій вільний час він присвячував пошукам і вивченню старовинних документів.

Його книга «**Історія міста Чернівці та його округи**» була надрукована у 1874 році. В першій її частині викладено минуле нашого міста з часів середньовіччя до кінця 18 ст. Ця праця була першою спробою систематизованого викладу історії міста. Не втратила свого значення його робота **«Гореча: до питання про історію м. Чернівці»**.

З часом Вікенгаузер стає одним з найвідоміших спеціалістів з історії Молдавії. Він вивчив досконало румунську мову, особливо мову стародавніх документів та грамот молдавських господарів, крім цього, перекладав старослов’янські джерела, вільно розмовляв

українською мовою. Вікенгаузер досяг вершини досліджень історичної науки. Його праці грунтувалися на багатому історичному матеріалі, який він збирав з терпінням та старанням, характерними рисами для німців, в архівах буковинських церков та монастирів. Кількість його праць багаточисельна. Його дослідження зберігаються в у Державному архіві Чернівецької обл.

Сучасники відгукувалися про Вікенгаузера як про людину скромну, мовчазну, схильну до самотності. Проте він мав тонку, романтичну натуру, писав ліричні, сповнені непідробних почуттів поезії, присвячені дружині Марії, буковинській природі. По його смерті у 1891 році були висловлені пропозиції посмертно вшанувати пам'ять дослідника, наданням йому почесного громадянства Чернівців або присвоєння його імені одній з вулиць. Після цього в місті з'явилася вулиця Вікегаузера, яка зберігала цю назву і в румунський період. Лише в радянський час вона було перейменована на вулицю Бєлінського.

Головна заслуга Вікенгаузера полягала в тому, що він своїми науковими пошуками викликав значний інтерес до минулого Буковини і Чернівців та дав сильний поштовх розвитку історичних досліджень в краї, які продовжили такі видатні чернівецькі історики, як Ф. Кайндль, Й. Полек, М. Кордуба та ін.

Всі його джерела, монографії, рукописи, щоденники і сьогодні чекають свого дослідника, спеціаліста зі знанням румунської, німецької, старослов'янської мов та палкою любов'ю до свого краю. Літературна спадщина дослідника після його смерті була придбана виконавчим комітетом буковинського сейму та знаходиться в Державному архіві Чернівецької обл.

Використані джерела

1. **Вікенгаузер Франц Адольф // Державний архів Чернівецької області** : довідник «Особові фонди і колекції Державного архіву Чернівецької області».– Чернівці, 2017. – С. 25.
2. **Франц Вікенгаузер (1809-18910 : історик-дослідник м. Чернівці та Буковини** / автор - упорядник Павлюк О. М. //

Буковина. Визначні постаті : 1774-1918 : (біографічний довідник). - Чернівці : Золоті литаври, 2000. - С. 124-126.

3. **Франц Адольф Вікенгаузер : краєзнавець, історик** : 120 років з дня смерті // Пам'ятаймо! Знаменні та пам'ятні дати Буковини в 2011 році. – Чернівці : Прут, 2010. - С. 94-95.
4. **Вікенгаузер, Франц** // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін; Інститут історії україни НАН України. – Київ : Наукова думка, 2003. – Т. 1 : А-В. – С. 279-284.

Електронні джерела

1. **Завдяки Вікенгаузеру Чернівці та Буковина отримали свій історичний портрет** [Електронний ресурс] // Сайт медіаагенції АСС : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/istorichna-rozvidka-istoriya-tretya-franc-adolf-vikengauzer-5973. - Назва з екрана. – Дата звернення: 20.01. 2022.
2. **[Франц Адольф Вікенгаузер]** [Електронний ресурс] // Сайт державного архіву Чернівецької обл : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : https://cv.archives.gov.ua/pdf/nashi_vidannya/osob_fondy_i_kol.pdf. - Назва з екрана. – Дата звернення : 20.01.2022.
3. **Франц Вікенгаузер** [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/. – Назва з екрана. – Дата звернення : 20.01. 2022.

«Моє серце летіло до всіх народів, а особливо – до українців».

Ра́ймунд Фрі́дріх Ка́ндль (1866-1930) — австрійський історик, визначний буковинознавець, етнограф, фольклорист, педагог, громадський діяч, професор і ректор Чернівецького університету. Є автором близько

300 наукових праць з буковинської тематики.

Він походив із родини німецького колоніста. Його дід Йозеф, пекар, перебрався з Долішньої Австрії до Снятина, де в 1820 році народився Антон Кайндль, батько історика. Здобувши освіту на вчительських курсах, він працював учителем малювання у Чернівецькій головній школі, а згодом в учительській семінарії. Як людина різнобічних і практичних здібностей, він займався і підприємництвом, збудував власний млин і заснував кахлеву «фабрику». Мати, Ернестіна з Вінклерів, походила із збіднілого дворянського роду з Франкфурта-на-Майні. Ця обставина вплинула на майбутнього історика, який, будучи австрійцем по батьку і німцем по матері, почував себе з юних літ уособленням єдності німців Австрії та Німеччини.

Специфіка наукового та історичного світогляду Кайндля сформувалася під впливом його захоплення етнографією, інтересу до історії етносів. Історик не став дослідником імперії, він був ***дослідником народів.*** Очевидно, що він отримав дуже важливі душевні дари: вміння слухати і чути, мати повагу до інших людей. З раннього дитинства Кайндль знав зблизька тих людей, про яких згодом так багато написав.

Родинний будинок Кайндлів знаходився на вулиці Новий Світ (нині Шевченка). Саме звідси майбутній історик розпочав свій життєвий шлях. Саме сюди до нього прийшов світ автохтонного населення казкою – чарівною, загадковою, з таємницями і мандрівками, прищепивши на підсвідомому рівні любов до її творців, усвідомлення їхньої історико-етнографічної, ментальної повноцінності. Казки він почув від служниці-гуцулки, яка відняньчила усіх п’ятьох дітей сім’ї. В автобіографії, написаній для двотомного видання про найвідоміших вчених (1925 р.) Раймунд Фрідріх Кайндль мало подав власне біографічних відомостей, але повідав, що його дитинство було казкою, а найбільшим враженням – служниця-гуцулка: «Вона сама була казкою, яку ми могли зачаровано слухати безкінечно». Завдяки спілкуванню з цією жінкою Кайндль вивчив і українську мову, яку добре розумів та

якою міг спілкуватися. А якщо точніше, то це був гуцульський говір західноукраїнського діалекту. З українськими казками пов'язані й перші публікації Кайндля. Кілька текстів, серед яких був і «Котигорошко», він переклав для одного із берлінських видань. Власне, це чи не найперші публікації українських казок в солідному європейському журналі.

Раймунд Фрідріх Кайндль і надалі цікавився життям гуцулів: вивчав їхній побут, звичаї, територію, зібрав цінний фотоматеріал, зробив замальовки предметів (знарядь праці, меблів, декоративно-ужиткових виробів тощо). 1893 року він закінчив роботу над відомою працею **«Гуцули»**, яка вийшла окремою книгою. Та науковець ще протягом тривалого часу публікував у фахових журналах багато матеріалів, які не увійшли у книгу. Зокрема, про житло гуцулів, про проблеми меж території гуцулів та етнічного самоусвідомлення гірського населення. Досліджував Кайндль також історію селянства на Буковині, осмислював революцію 1848-1849 років та постать Лук'яна Кобилиці.

Щодо етнографії (а це дослідження життя не лише гуцулів, а й, приміром русинів, євреїв), то це заняття учений вважав своїм хобі. Отримавши вищу освіту в Чернівецькому університеті (1885 – 1891) на відділеннях історії, географії та германістики, він себе бачив викладачем історії Австрії. Адже, хоч Кайндль був космополітом – у найкращому розумінні цього поняття – він себе чітко усвідомлював підданим Австрії. При тому пам'ятав, що по материнській лінії він німець. І дуже пишався тим, що поєднав у собі ці дві гілки. Його цікавила історія, культура німців, та все ж він залишався австрійським патріотом і завжди – «приятелем українського народу». Він любив цю землю, поважав її людей. Викладаючи географію у Вищій православній реальній школі (нині ліцей № 16 ім. Ю. Федьковича), Кайндль часто водив своїх учнів на екскурсії, знайомив їх з краєм, передавав їм ту казку, якою зачарувався з дитинства. Зберігся запис із щоденника одного із його учнів: «Були уроки Кайндля: він знову розповідав нам казки».

Загалом, ця робота дала ученому дуже добрий досвід викладання. Кайндль впевнено і легко просувався шляхом фахового зростання.

Аби утвердити себе професійно, він досить швидко написав працю **«Приєднання Буковини до Австрії»**, у результаті чого отримав ступінь доктора. До Першої світової війни працював на кафедрі історії Австрії Чернівецького університету, брав участь у археологічних та етнографічних експедиціях по Буковині та сусідніх регіонах. У 1910 році його обрали деканом філософського факультету, а 1912-1913 він був на посаді ректора.

Діяльність Раймунда Фрідріха Кайндля була дуже різнобічною. Він легко охоплював матеріал і ґрунтовно осмислював його. Приміром, його праця **«Історія Чернівців»** (1908) досі залишається одним із найцінніших досліджень у цій темі. Але спочатку науковець Чернівцям приділяв мало уваги. Більше почав цікавитися у період активного спілкування з буковинським краєзнавцем і видавцем Францом Адольфом Вікенгаузером (1809 – 1891). У нього Кайндль консультувався з багатьох питань. І саме молодшому колезі Вікенгаузер залишив свої неопубліковані матеріали, які Кайндль по його смерті публікував.

Чернівці підходили до відзначення 500-річчя – постала потреба якісного видання з історії міста. Цю працю 1907 року доручили Кайндлю. У результаті він написав солідну роботу.

Перша світова війна різко повернула долю Кайндля, як і долі багатьох інших людей. Спочатку науковець думав залишитися у Чернівцях, оскільки російське військо, входячи у місто 2 вересня 1914 року, пообіцяло нікого не чіпати. Але вже 15-16 вересня було заарештовано ряд відомих людей. У списках значився і Кайндль: зрозуміло, що він викликав серйозну недовіру у росіян, оскільки на той час став справжнім лідером карпатських німців. Залишивши все (величезну колекцію, бібліотеку), разом із сім’єю він виїхав до Австрії і потім до кінця життя працював у Грацькому університеті. У 20-х роках багато писав, відійшовши від етнографічної тематики. Але події в Україні тримав у полі зору. Дуже підтримував

створення Української держави. Переймався проблемою україно-польських суперечок щодо кордонів, стоячи на позиціях етнографічного принципу у вирішенні таких питань. Підтримував листовне спілкування з Михайлом Грушевським, адже Кайндль був дійсним членом історико-філософської секції Наукового Товариства Шевченка, єдиним представником неукраїнського походження. Саме Грушевському в одному із листів він написав: «Моє серце летіло до всіх народів, а особливо – до українців». Закінчив своє життя Раймунд Фрідріх Кайндль як справжній науковець: він раптово помер, ідучи додому, відчитавши чергові лекції.

Використані джерела

1. **Акатріні, Володимир.** Історичне краєзнавство на Буковині кінець XVII - початок XX ст / Акатріні, Володимир // Буковинський журнал. - 2012. - № 2. - С. 151-157
2. **Вікнянський, Василь.** Під знаком творення Раймунда Кайндля : про міжнародну науково-практичну конференцію присвячену 150 років від дня народження Р. Ф. Кайндля, що відбулась у книгозбірні ім. Михайла Івасюка) / Вікнянський, Василь // Буковинське віче. - 2016. - № 36, 29 верес. - С. 2.
3. **Замість Челюскінців - Кайндль** : [Чернівецький міський голова ініціює проведення громадських слухань щодо перейменування вулиці Челюскінців на вулицю Кайндля] // Чернівці. - 2017. - № 14, 6 квіт. - С. 3.
4. **Кайндль Раймунд-Фрідріх : історик, етнограф, археолог, фольклорист, літературознавець** / Чернівецька ОУНБ ім. М. Івасюка // Фольклористи Буковини : біобібліографічний довідник. - Чернівці, 2012. - С. 40. - Бібліогр.: с. 40.
5. **Кожолянко, Георгій.** Раймунд Кайндль - великий вчений-дослідник : до 150-річчя від дня народження / Кожолянко, Георгій // Час. - 2016. - № 38. - 22 вересня. - С. 12.

6. **Осадчук С., Добржанський. О.** Раймунд Фрідріх Кайндль. Розвідки з нагоди 150-ліття від дня народження. – Чернівці : Книги XXI, 224 с.
7. **Раймунд Фрідріх Кайндль** (1866-1930) : історик, етнограф, ректор університету / автор - упорядник Павлюк О. М. // Буковина. Визначні постаті : 1774-1918 : (біографічний довідник). - Чернівці : Золоті литаври, 2000. - С. 121-124. - Бібліогр.: с. 124.
8. **Раймунд-Фрідріх Кайндль : історик, фольклорист, етнограф :** 145 років від дня народження // Пам'ятаймо! Знаменні та пам'ятні дати Буковини в 2011 році. - Чернівці : Прут, 2010. - С. 197-200. - Бібліогр.: с. 198-200.
9. **Севернюк, Тамара.** Раймунд-Фрідріх Кайндль : історик, фольклорист, етнограф / Севернюк, Тамара // Щоб пам'ять почула слова: сповідь перед часом. - Чернівці : Букрек, 2014. - С. 304-311.

Електронні джерела

1. Кайндль Раймунд-Фрідріх [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12275. - Назва з екрана. - Дата звернення: 19.01.2022.
2. **Кожолянко Георгій**. **Раймунд Фрідріх Кайндль і українська етнографія** [Електронний ресурс] // Сайт ж-лу «Народна творчість та етнологія» : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : .https://nte.etnolog.org.ua/arkhiv-zhurnalu/2017-rik/4/843-z-istorii-nauky/502-raimund-fridrikh-kaindl-i-ukrainska-etnohrafiia**.** – Назва з екрана**.**– Дата звернення: 19.01.2022.
3. **Раймунд Фрідріх Кайндль** [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Раймунд_Фрідріх_Кайндль. – Назва з екрана. – Дата звернення: 19.01.2022.

Доктор історії та права,
дослідник історії Австрії, Трансільванії та Буковини, Почесний громадянин Чернівців,
Фердинанд Ціглауер фон Блюменталь
(1829-1906)

Він народився в крайовому містечку Брунек у Східному Тіролі (Австрія). Початкову освіту здобув у гімназії міста Інсбрука, а потім навчався на філософському факультеті в університетах Інсбрука та Відня, в яких вивчав філософію, юриспруденцію та історію. Саме в столичному університеті три роки він ретельно студіював історію і завдяки глибоким знанням його в 1855 році зарахували членом «Інституту досліджень австрійської історії», який щойно був створений. Фердинанд Ціглауер фон Блюменталь належав до першої хвилі із шести науковців-істориків, які отримали найвищу професійну кваліфікацію. В 1856 році йому було присвоєно звання позаштатного професора австрійської історії, а в 1863 році – штатного в Академії права в місті Германштадті. Шість років праці в цьому місті, нині це місто Сібіу в Румунії, де він ще був громадським радником.

Коли в 1875 році у Чернівцях відкрили університет Франца Йосифа, то Фердинанда Ціглауера фон Блюменталя запросили як штатного професора викладати австрійську історію. І так він працював тут наступних 42 роки, та й власне поселився поруч з першим корпусом університету на вулиці Альбертіненгассе, 13 (нині вул. В. Сімовича).

А вже наступного навчального року, 1876-1877, його було обрано ректором університету і в 1899-1900 н. р. він ще раз обіймав цю високу посаду. Кілька разів він був деканом філософського факультету. До виходу на пенсію він викладав австрійську історію та керував семінаром. Читав спецкурс «Військова й переможна ера Австрії 1863–1893 років», досліджував історію Австрії, Угорщини, Трансільванії. В 1900-1906 роках Циглауер — позаштатний професор.

До основних, найбільш цінних для нас його праць належать: **«Про час виникнення австрійського крайового права», «Історичний нарис Буковини періоду австрійської військової адміністрації»(1893-1901, Чернівці) та «Становище Буковини на час австрійської окупації» (1888, Чернівці).**

У своїх численних наукових працях з семигородсько-угорської історії представлено дослідження її маловідомих сторінок. Це - його дослідження про політичний реформаторський рух у Трансільванії за часів цісарів Йосифа II та Леопольда II, в яких описані вирішальні періоди австрійської історії, що знайшли своє відображення у крайовій (Буковинській) історії.

Він належав до тих перших науковців, хто ознайомив європейську спільноту з життям та управлінням такого віддаленого від столичного Відня краю, як Буковина. У своїх працях Ф. Циглауер обґрунтовував право Австрії на Буковину, пропагував ідею цивілізаторської місії Австрійської монархії на приєднаних землях. Попри певну тенденційність, яка на той час панувала в університетській освіті в Чернівцях, наукові праці Ф. Цинглауера й сьогодні залишаються цінними своїм багатим фактичним матеріалом. Тому науковці, які вивчають історію Буковини останньої чверті XVIII — початку XIX століть, не оминають праці вченого. Праця «Звільнення Сходу від турецького панування в 1686 р.» була одночасно його доробком до воєнної історії.

Своїми працями він завоював авторитет серед австрійських істориків свого часу, а цісар Франц Йосиф в 1884 році надав професору Ціглауеру титул радника двору, тим самим засвідчив його заслугу перед наукою та державою.

Професія викладача і дослідника зовсім не заважала Циглауеру займатися також і громадською діяльністю. Понад двадцять років, з 1876 року, він був громадським радником у місті

Чернівці. В 1884 році йому присвоєно титул урядового радника. Також всі роки перебування в нашому місті він був членом міської і краєвої шкільних рад, в яких брав саму активну участь.

Громадська рада Чернівців, визнавши величезну заслугу професора Циглауера перед містом і Буковинським краєм, надала йому в 1899 році звання **Почесного громадянина** Чернівців, визнавши його заслуги перед містом і краєм. Відійшов у вічність 30 липня 1906 року і спочиває на християнському цвинтарі в Чернівцях по вул. Зеленій.

Використані джерела

1. **Заполовський, В. Забутий історик Буковини** // Чернівці і чернівчани. – 1999. – 15 квітня.
2. **Преступенко, Юрій. Його іменем називалася чернівецька вулиця** : виповнилося 180 років австро-буковинському історику, ректору Чернівецького університету почесному громадянину Чернівців Фердинанду Ціглауеру фон Блюменталю / Преступенко, Ю. // Буковина. – 2009. – 13 березня. – С. 3.
3. **Фердинанд Ціглауер фон Блюменталь (1829-1906) :** ректор університету / автор-упорядник Павлюк О. М. // Буковина. Визначні постаті : 1774-1918 : (біографічний довідник). – Чернівці : Золоті литаври, 2000. – С. 111-113., бібліогр. : с. 113.

Інтернет-ресурси

1. **Де проживали відомі чернівчани на вул. Панській** [Електронний ресурс] // Туристична сторінка Чернівців Go.chernivtsi : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : https://m.facebook.com/go.chernivtsi/photos/a.132061478221936/3568673939074021/?type. – Назва з екрана. – Дата звернення: 19.01. 2022.

2. Фердинанд Ціглауер фон Блюменталь (1829-1906). Ректори Чернівецького університет [Електронний ресурс] // Сайт бібліотеки ЧНУ: [вебсайт]. – Електронні дані. - Режим доступу : http://www.library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/archive&data[5008][news_id]=10475. – Назва з екрана. – Дата звернення: 19.01. 2022.

Один з найталановитіших істориків Східної і Центральної Європи – український історик, бібліограф, археограф, етнолог, перекладач,педагог, публіцист, професор Мирон Михайлович Кордуба (1876-1947)

Мирон Кордуба – знакова і шанована постать серед наукової та культурної спільноти України кінця XIX - першої половини XX ст. За своєю обдарованістю і широтою наукових зацікавлень, винятковою працьовитістю та наполегливістю у праці – це особа небуденна. Він був дослідником різних епох і періодів історії України та інших слов'янських країн. Це унікальна в європейському історичному контексті особистість, якій вдалося рівноцінно втілити свої таланти та коло зацікавлень одразу в багатьох галузях науки та культури.

В його житті виділяють п’ять періодів життя та праці. Один із них, найбільш успішний і щасливий, майже 14 років припав саме на перебування в Чернівцях. Він залишив в нашому місті не тільки добру пам’ять як науковця-інтелектуала новітнього часу та вдячних учнів, але і добрі книжки.

Мирон Михайлович Кордуба народився в селі Острів на Тернопільщині в родині священика. Його батько мав парафію на Львівщині, мати – Емілія Кордуба, була донькою священика. З перших днів навчання у початкових класах школи хлопець проявив особливі здібності й нахил до науки. Серйозне ставлення до життя, до праці та науки він проніс до останнього дня. Освіту отримав в Тернопільській та академічній гімназії у Львові.

А от формування світогляду історика нового часу та становлення Мирона Кордуби як науковця розпочалося з перших днів навчання у Львівському університеті на філософському факультеті. Якраз на той час до Львова прибув Михайло Грушевський, який очолив новостворену кафедру всесвітньої історії з українською мовою викладання. Проте, коли

він ще був студентом, то центром вивчення світової історії на той час був все-таки Віденський університет і тому Мирон Кордуба продовжив свої студії у Відні, де навчався впродовж 1895-1898 років. Викладачі одразу відмітили його старанність до наукової праці і він був прийнятий почесним членом «Інституту австрійських досліджень», склав іспити з палеології та хронології, через рік – з історії та філософії і в 1898 році здобув у Віденському університеті науковий ступінь доктора філософії.

Після закінчення навчання в університеті Мирон Кордуба залишився працювати в бібліотеці університету на посаді державного службовця, здійснив багато досліджень у віденському архіві. Робота бібліографом дала йому можливість готувати огляди західноєвропейської літератури з культурної та політичної історії, історії літератури й мистецтва.

Проте дійсність, як завжди, внесла свої корективи в плани молодого науковця. Життя в столиці завжди є досить непростим з матеріальної сторонни: родина вже не могла йому допомагати, у стипендії відмовили. І він вирішив перебратися в більш доступніше місце для праці та життя. І чи то за авторитетним словом професора Грушевського, чи то долучився діяльний профессор Смаль-Стоцький, який мав талант освічених людей запрошувати до життя і праці в Чернівці, але наприкінці 1900 року Мирон Кордуба залишив Відень і поселився у Чернівцях на вулиці Новий світ, 18 (нині вулиця Т. Шевченка, 30 – навпроти Чернівецької обласної бібліотеки для дітей). Без перебільшення тут в нього пройшли найкращі роки життя та праці.

А от помешкання він обрав зовсім не випадково. З одного боку, звідси було недалеко до праці - він викладає світову історію та географію у Другій державній гімназії (нині ліцей № 5 за адресою Д. Загула, 8).

А ще по-друге, не менш важливим у виборі було те, що саме на цій вулиці в те «золоте десятиліття» для Чернівців, мешкало дуже добірне товариство, як от родини професора Степана Смаль-Стоцького, художниці Августи Кохановської, письменниці Ольги

Кобилянської, Юстина та Єротея Пігуляків, історика Раймунда Кайндля. Він активно спілкувався з ними та іншими українськими політиками і культурними діячами, пов'язаними в цей час із Буковиною. У домашній бібліотеці Кордубів зберігалися видання з посвятами Ольги Кобилянської, Осипа Маковея, що свідчить про тісні дружні стосунки родини Кордубів із сусідами-літераторами.

Найбільше часу у нього забирало викладання в гімназіях та інших навчальних закладах. Він викладав історію та географію в Українській приватній дівочій учительській семінарії товариства «Українська школа» в Чернівцях, історію в Українському народному університеті. Як професор-педагог Мирон Кордуба залишив незабутні спомини у слухачів гімназій Чернівців. Як практикуючий професор, він багато уваги приділяє педагогіці на Буковині, видає фахові підручники, педагогічні часописи.

Товариство «Руська Бесіда» у Чернівцях в 1906 році видала його **«Історію Буковини»,** яка була чи не першою спробою систематизувати і доступно викласти головні історичні події краю від найдавніших часів. Нещодавно ця праця була перевидана як репринтне видання, що свідчить про її наукову вартість.

Маючи вже дуже добрий досвід роботи в просвітницьких товариствах, він був одним із засновників у Чернівцях 12 липня 1902 року Українського історичного товариства, він розпочав складати географічні карти й вести дослідження з історії краю. Його праці з історико-географічної тематики стали новим явищем у розвитку новітньої української історіографії. Він є одним із перших українських учених, який зайнявся докладним вивченням географічних назв як історичного джерела. Із найважливіших справ, якими займалося УІТ, потрібно згадати заснування Чернівецького Крайового архіву в 1907 році, обговорення можливості повного видання буковинських грамот молдавського періоду, рух за збереження архітектурних пам'яток та захист їх від так званого «оновлення».

Він підготував і видав **«Географічний атляс»,** що витримав три видання (1912, 1914, 1922) у Коломиї. Цей атлас був першим українським картографічним виданням для потреб географічної освіти в гімназіях Австро-Угорщини з українською мовою викладання. Стверджується, що за своїм змістом та якістю «Географічний атляс» Мирона Кордуби відповідав високому загальноєвропейському рівню.

Мирон Кордуба став збирачем і дослідником української топонімії з чернівецьких часів, важливим було й те, що вчений викладав у гімназії, окрім історії, ще й географію. Перші результати експедиційних досліджень слов'янських топонімів Буковини М. Кордуба виклав у брошурі **«Найдавніші оселі на Буковині»** (1905). В 1908–1909 роках збирати топографічний матеріал з буковинської України йому допомагали учні старших класів Чернівецької гімназії. Топонімічні дослідження Мирона Кордуби мали важливе значення, оскільки вони спростовували твердження інших буковинських істориків, що румуни єдине автохтонне населення Буковини, а українці на Буковині – це вигадка австрійців, які «винайшли» тут українську націю після 1848 року. Він систематизував матеріали до географічного словника Галичини і Буковини, матеріали збірки топографічних назв, карти населених пунктів.

Одним із провідних суспільно-наукових фахових періодичних видань українського вчительства Буковини став двотижневик «Каменярі» (1909–1914), постійним дописувачем котрого був М. Кордуба. У ньому він опублікував у ньому історико-пізнавальні статті «**Народи Буковин**и», «**Яким чином Буковина перейшла до австрійської держави?»**, «**Де живуть Українці?»**. Окрім часописів, він видавав і підручники для українських шкіл та гімназій, зокрема «Картини із всесвітньої історії для народних і виділових шкіл».

Слід висвітлити ще одну малознану, але важливу сторінку діяльності Мирона Кордуби: його співпраці з газетою «Буковина», куди він надсилав свою публіцистику понад 20 років. На сторінках

часопису Мирон Кордуба надрукував поважне дослідження про українські звичаї та українську писанку на Буковині. Він також дав високу оцінку праці Р. Кайндля «Історія Чернівців», яка вийшла до ювілею міста в 1908 році.

Десять років життя Мирона Кордуби безпосередньо пов'язані з Варшавським університетом, куди його запросили. Після повернення з Варшави 1940 року Мирон Кордуба працював у Львівському університеті професором історичного факультету. Після звільнення Львова від німецької окупації в 1944 році його призначили виконуючим обов'язки професора історії України, а з вересня 1945 року - завідувачем кафедри південних і західних слов'ян. Він викладав історію України і читав спецкурс «Історія Галицько-Волинського князівства».

У цей час більшовицькі структури перейшли в наступ на концепцію історії України Михайла Грушевського. Мирона Кордубу та інших учнів Грушевського почали морально тероризувати. Але Мирон Кордуба не виступив проти наукової концепції свого вчителя. Більше того, на запланованому засіданні він виголосив доповідь: «Михайло Грушевський як дослідник княжої доби історії України», у якій назвав його одним з найвидатніших істориків України та шкодував, що його критикують деякі його земляки-українці. Звісно, після цього Мирон Кордуба змушений був фактично припинити наукову діяльність.

Мужність і відданість науці коштувала вченому дорого. Не витримав морального терору, принижень, цькувань. Під час роботи у Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника АН України 30 квітня 1947 року у нього стався інсульт, внаслідок чого 2 травня того ж року вчений помер. Спочиває видатний вчений-інтелектуал Мирон Кордуба на Личаківському цвинтарі.

Творчий доробок історика вражає: він залишив понад 500 наукових праць, виданих не лише в Україні, а й у Франції, Польщі, Німеччині. Його праці високо оцінила європейська наукова громадськість. А в Чернівцях Мирон Кордуба залишився у вдячній пам’яті сотень його учнів, тут залишились його підручники та

статті, які науковці останніми роками ретельно повертають в наукову скарбницю. Опубліковані також спогади «**Переворот на Буковині»** та «**В посольстві до гетьмана**», які мають надзвичайну фактологічну цінність як історика-науковця та одного з найактивніших діячів українського національно-державного відродження Буковини. По його науковій спадщині захистили вже не одну наукову роботу, і то якраз по чернівецькому періоду. Його іменем названа одна з вулиць в центрі Чернівців.

Використані джерела

1. **Акатріні, Володимир.** Історичне краєзнавство на Буковині кінець XVII - початок XX ст. / Акатріні, Володимир // Буковинський журнал. - 2012. - № 2. - С. 151-157
2. **Кордуба, М. М. Ілюстрована історія Буковини** : [текст адаптовано до суч. укр. мови] / вступ. слово М. Павлюка; упорядк. і прим. С. Нежурбіди; ред. О. Колодій. – Чернівці : Букрек, 2019. – 104 с. : іл.
3. **Мирон Кордуба (1876-1947)** : історик, дослідник історичної топонімії Буковини / авт. – упоряд. Павлюк О. М. // Буковина. Визначні постаті : 1774-1918 : (біографічний довідник). - Чернівці : Золоті литаври, 2000. - С. 133-135. - Бібліогр.: с. 135.
4. **Мирон Кордуба : історик** : 140 років від дня народження // Пам'ятаймо! Знаменні та пам'ятні дати Буковини в 2016 році : бібліографічний покажчик. - Чернівці, 2015. - С. 42. - Бібліогр.: с. 42.

Інтернет ресурси

1. **Кордуба Мирон Михайлович** [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [вебсайт] . – Електрон. дані. - Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/ . – Назва з екрана. – Дата звернення: 19.01. 2022.
2. **Кордуба Мирон Михайлович** [Електронний ресурс] // Сайт «Енциклопедія сучасної України» : [вебсайт] . – Електрон. дані. -

Режим доступу : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=3511. - Назва з екрана. – Дата звернення: 19.01. 2022.

3. **Кордуба Мирон Михайлович** [Електронний ресурс] // Сайт інституту історії України НАНУ : [вебсайт]. – Електронні дані. - Режим доступу : http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Korduba_M. - Назва з екрана. – Дата звернення : 19.01. 2022.

Археолог місцевих старожитностей, доктор природничих наук, професор Чеслав Енрік Амброжевич (1900 – 1954)

Він народився в місті Новоселиця, на той час Хотинського повіту Бессарабської губернії. З 1911 по 1918 роки навчався у Хотинському чоловічому ліцеї. Вже з дитинства захопився археологією і в тринадцятирічному віці зробив перші наукові відкриття, зокрема, віднайшов і описав енеолітичні поселення (трипільська культура) в околицях села Дарабани та міста Хотина. Матеріали про виявлені пам’ятки ліцеїст відіслав до столиці Російської імперії. Як не дивно, в Петербурзі до них віднеслися зі всією серйозністю, надрукували в науковому віснику і на їх основі в 1916 році (на той час йому було всього 16 років) його обрали активним членом Імперського російського товариства палеонтології у Санкт-Петербурзі.

Подальшу освіту він продовжив у Київському університеті імені Св. Володимира, де навчався з 1918 по 1920 роки, але потім історичні події внесли свої корективи в його блискучу подальшу наукову кар’єру і він повернувся на Буковину, яка вже перебувала у складі королівської Румунії. Подальшу освіту він продовжив у

Чернівецькому університеті на філософському факультеті і в 1924 році став ліценціатом природничих наук.

Впродовж 1923–1927 років Чеслав Амброжевич працював в Кишинівському музеї краєзнавства, де він організував відділ археологічних досліджень. У його завдання входило вивчення пам’яток епох палеоліту-неоліту на території Подністров’я. Керівництво музею доручило йому такий відповідальний момент, зважаючи на серйозні наукові здобутки молодого вченого. У 1923 році він відкрив перше палеолітичне місцезнаходження на землях Бессарабії, а саме стоянку біля села Кишла-Неджимова (сучасне село Оселівка Сокирянського району Чернівецької обл.).

Згодом Амброжевич повернувся до Чернівців, де отримав ступінь доктора природничих наук, а з жовтня 1927 року він обіймав посади доцента, вільного викладача палеонтології та палеоліту наукового факультету університету. Від 1930 року був також бібліотекарем-асистентом. З працею у Чернівецькому університеті пов'язані подальші роки життя і наукових здобутків вченого. У Чернівцях науковець проживав разом з сім’єю.

Робота в університеті поєднувалася у науковця із дослідженнями буковинських пам’яток. У цей час ним було виявлено і обстежено ряд археологічних об’єктів, переважно кам’яного віку, матеріали про них науковець опублікував у ряді фахових видань. Значні досягнення в галузі вивчення найдавніших періодів історії Подністров’я та Попруття привели до визнання його робіт провідними європейськими фахівцями. Свідченням цього стало обрання Чеслава Амброжевича почесним членом ряду наукових товариств Києва, Кишинева, Берліна, Відня, Бухаресту.

Основні археологічні дослідження Ч. Амброжевича на Буковині були пов’язані із вивченням найдавніших пам’яток регіону. Саме він відкрив досить багато груп палеолітичних стоянок у Середньому Подністров’ї. І одна з таких груп палеолітичних місцезнаходжень – корманська група – розташована на правому березі Дністра в околицях с. Кормань Сокирянського р-ну Чернівецької обл. Наукова спадщина вченого порівняно

невелика і складається з 19 написаних ним робіт, опублікованих у різних наукових виданнях та публікацій в німецьких, румунських, французьких та бельгійських археологічних журналах.

Серед них на незаперечну увагу заслуговує стаття в журналі «Дакія» про енеолітичні поселення Північно-Східної Бессарабії, яка була надрукована в 1933 році. У ній автор узагальнив отримані під час розвідок і невеликих розкопок матеріали з трипільських поселень Середнього Подністров'я. На особливу увагу заслуговує інформація про поселення трипільців поблизу села Дарабани, де вони виявлені в трьох урочищах. Досить важливими є його спостереження за змінами в орнаментації трипільського посуду в залежності від глибини залягання об'єктів і виділення на одному з Дарабанських поселень двох шарів (раннього і пізнього). У цій же статті він наводить інформацію про відкриті ним трипільські поселення в селах Каплівка (ур. Рябий Яр, Лисий горб), Оселівці (ур. Кишла), Перківцях (ур. Мотуз), Вороновиці (ур. На вигоні), Ленківцях (ур. Гамарія), Бабино (ур. Яма), Атаки (ур. Шипитів яр), Шебутинці (ур. Сокира), Волошково (ур. Гайдамацький яр).

Вперше на північно-східній околиці трипільського поселення села Магала поблизу Чернівців, під час розкопок були проведені археологічні дослідження Чеславом Амброжевичем у 1938, 1939 та 1943 роках, де були отримані цінні матеріали. Роботи на ньому проводилися у 1938–1939 роках. Вчений дослідив рештки трипільських жител з опаленою підлогою, де знайшов велику кількість кремінних наконечників стріл, долота, сокири, кам'яні зернотерки, грузила від рибальських сіток, посуд з різноманітним орнаментом, антропоморфні та зооморфні статуетки тощо.

Долучився Чеслав Амброжевич і до вивчення різночасових фортифікаційних споруд на території регіону. Зокрема, він обстежив і провів розвідкові роботи на городищах в Білій, Стрілецькому Куті, Оршівцях, Горішніх Ширівцях та інших пунктах. Також за досить короткий час відкрив і частково дослідив ряд стоянок палеолітичного часу в Середньому Подністров'ї. Серед

них такі відомі пам’ятки як Прилипче, Оселівка, Вороновиця, Бабино, Кормань, Ожево, Волошкове та інші.

За своє коротке життя Ч. Амброжевич зробив чимало для вивчення найдавніших сторінок в минулому Буковини, відкрив і дослідив десятки різночасових пам’яток, пробудив у наукового світу інтерес до регіону Середнього Подністров’я. Відкриття та дослідження палеолітичних стоянок Подністров’я та Попруття у міжвоєнний період, дали науковому світу нові цінні дані про життя та розвиток первісної людини. І тільки передчасна смерть 1 вересня 1940 року перервала його таку плідну наукову працю. Він спочиває в місті Сібіу (Румунія). А потім війна та роки «соціалістичних перетворень» привели до втрати більшості матеріалів, зібраних буковинським дослідником-археологом.

Використані джерела

- **Боднарюк М. І.** Археологічні дослідження пам’яток Буковини Чеславом Амброжевичем / М. Боднарюк, С. Пивоваров. – Чернівці-Вижниця : Черемош, 2011. – 319 [19-25] с. – (Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології) (Збірник наукових праць; т. 1(31).

Електронні ресурси

1. **Амброжевич Чеслав** [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : https: //esu.com.ua/search_articles.php?id=43964. – Назва з екрана. - Дата звернення: 20.01.2022.
2. **29 серпня – 130 років від дня народження археолога місцевих старожитностей, доктора природничих наук, професора Чеслава Амброжевича (1890 – 1954)** [Електронний ресурс] // Сайт Чернівецької муніципальної бібліотеки ім. А. Добрянського : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : http://dobrabiblioteka.cv.ua/ua/news?id=1215537. – Назва з екрана. – Дата звернення: 20.01.2022.

3. **Вивчення пам'яток кам'яного віку в Подністров'ї і Попрутті Чеславом Амброжевичем** [Електронний ресурс] // Сайт вчителя історії Опришенської ЗОШ І-ІІІ ступенів Боднарюка Миколи Івановича : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : http://bodnariucmi.ucoz.com/news/vivchennja_pam_jatok_kam_janogo_viku_v_podnistrov_ji_i_poprutti_cheslavom_ambrozhevichem/2016-01-21-17. – Назва з екрана. - Дата звернення: 20.01.2022

Історик, бібліограф, доктор філософії, краєзнавець Йоганн Полек (1843 – 1915)

Він був надзвичайно високоерудованою людиною і поліглотом – досконало володів вісьмома мовами: німецькою, англійською, французькою, італійською, чеською, польською, російською, румунською. Тому з 1896 року він був хранителем (кустошом) фондів університетської бібліотеки.

Впродовж 1903 – 1913 років займав посаду директора наукової бібліотеки Чернівецького університету. Він дуже багато зусиль і праці приклав, аби вивести її на високий рівень, який на той час був в університетських бібліотеках Європи. Разом із професором Йоганном Сбієру удосконалили розроблену Адольфом Фікером для Крайової публічної бібліотеки класифікаційну таблицю книг. Нею й сьогодні користуються як бібліотекарі, так і читачі бібліотеки.

Будучи краєзнавцем, він часто подорожував по Буковині, вивчав архівні матеріали, опубліковував чимало досліджень. За цей час написав багато наукових праць з економічної, політичної і культурної історії, етнографії, історичної географії, бібліографії, статистики Буковини кінця XVIII – початку XIX століть, які супроводжував додатками з документами. Тому вони не втратили своєї цінності і до сьогодні ними послуговуються науковці. Серед найважливіших монографій: «**Здобуття Буковини Австрією»**

(1889), «**Опис Буковини генерала Сплені**» (1893), «**Огляд досліджень із краєзнавства та народознавства Буковини від 1773 року**» (1892), «**Буковина на початку 1783 року**» (1894). Під час наукових пошуків у віденських архівах він натрапив на «Опис Буковинського дистрикту», який опублікував окремим виданням у 1893 році. Найбільше матеріалів друкував у «Щорічниках Буковинського краєзнавчого музею», серед них: «Топографічний опис Буковини Ф. Міга» (1897), «Покажчик населених пунктів Буковини у 1775 р.» (1893), «Вірнопідданська присяга Буковини 12 жовтня 1777 р.» (1902), «Старообрядці на Буковині» (1896—99), «Мандрівки Йосифа II до Галичини і Буковини та їхнє значення для останньої провінції» (1895), «Об'єднання Буковини з Галичиною в 1786» (1900), «Буковина на початку 1801 р.: алфавітний покажчик» (1907), «Початки народного шкільництва на Буковині» та низка історико-етнографічних нарисів про національні меншини Буковини (німців, вірменів, циганів, євреїв). Більше 20 видань науковця зберігаються у фондах бібліотеки ЧНУ ім. Ю. Федьковича й сьогодні.

Відійшов у вічність в 1915 році і спочиває на Руському цвинтарі в Чернівцях.

Використані джерела

- **Йоган Полек** (сер. XIX ст.-поч. XX ст.) історик і бібліограф // Буковина. Визначні постаті : 1774-1918 : (біографічний довідник). – Чернівці : Золоті литаври, 2000. – С. 138.
- **Йоган Полек** // Чернівецький університет : сторінки історії : 1875-1995. – Чернівці : Рута, 1995. - С. 118.

Електронні джерела

1. **Йоганн Полєк** [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Йоганн_Полєк. - Назва з екрану. - Дата звернення: 20.01.2022.
2. **Полєк Йоганн** [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу. :

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Poliek_J . – Назва з екрана. – Дата звернення: 20.01.2022.

Едуард Фішер (1862-1935) – політичний діяч, краєзнавець

Ім'я Едуарда Фішера в Чернівцях після Першої світової війни звучало як легенда. Під час головних подій цієї війни на східному фронті на Буковині не залишилось жодного австрійського загону. Але знайшлась людина, яка добровільно організувала опір переважаючим російським військам. Це був Едуард Фішер, і та мала війна, яку він повів добровільними батальйонами, складеними з буковинців, стала унікальним явищем в історії Першої світової війни. Адже без гармат і кулеметів (але імітуючи, що вони є) Фішер із допомогою добровольців звільнив Чернівці. Пізніше буковинці змогли утримати Карпатський перевал і не пустили російські війська в Угорщину. Це прізвище звучало як легенда по всій Австрії і в патріотів краю.

Видатний буковинець народився в селі Карапчів Вижницького району у сім'ї місцевого орендаря маєтку Густава Фішера, нащадка швабських переселенців, які наприкінці XVIII століття перебралися на Буковину. Його мати Антонія Лайбенфрост походила зі старовинної віденської родини.

Едуард навчався в Чернівецькій гімназії. Вирішив стати військовим і пішов служити до 41-го піхотного полку. Із відзнакою закінчив кадетську школу в польському місті Лобзув біля Кракова. У 1885 році молодий військовий повертається у рідний полк, де йому присвоїли звання лейтенанта. І хоча військова служба йшла добре, Фішер несподівано переходить у жандармський корпус 13-го управління крайової жандармерії, де швидко робить успішну кар'єру.

Уже в перші дні війни Фішер отримав орден Залізної корони 3-го ступеня за вміле керівництво прикордонними частинами в

боях на кордоні. За звільнення Чернівців цісар присвоїв йому позачергово звання полковника. Це унікальний випадок у світовій військовій практиці, щоби за 12 тижнів заслужити такий високий чин. За військові заслуги Фішера також відзначили Рицарським Хрестом ордена Леопольда. А за організацію оборони Буковини від росіян він отримав від цісаря Франца Йосифа I найвищу воєнну відзнаку – рицарський Хрест ордена Марії Терезії.

Росіяни також належно «оцінили» заслуги Фішера: пообіцяли за живого 100 тисяч рублів, а за мертвого – 50 тисяч. Від пережитих випробувань він захворів на ішемічну хворобу серця і змушений був залишити фронт. Проте добровольчі загони буковинців, які організував Фішер, влилися до цісарсько-королівської 7-ої армії. Полковник повернувся в Чернівці, де знову очолив крайову жандармерію. Чимало місцевих громад присвоїли йому звання «Почесний громадянин», а громадська рада Чернівців подарувала шаблю, яку виготовив у Відні відомий зброяр Карл Ройль. У 1916 році Чернівецький університет присвоїв йому почесне звання доктора філологічного факультету.

Коли після розпаду Австро-Угорської імперії в листопаді 1918 року Чернівці захопили румуни, Фішер не залишив місто. Румунський Генеральний штаб заарештував його та інтернував у місто Ясси.

Але нам цікава інша грань таланту цієї непересічної особистості – його наукова спадщина. Ще в 1898 році вийшла його найвизначніша праця **«Буковина – загальне краєзнавство»**, яка була приурочена 50-річчю правління цісаря Франца Йосифа I. Вона й нині не втратила своєї цінності. А в 1907 році вийшла фундаментальна монографія у співавторстві з професором ЧУ Корнелієм Козаком **«Краєзнавство Буковини»,** куди були включені такі серйозні розділи, як фізична географія, статистика, топографія. Школи, гімназії, університет користувалися картами Буковини, які виготовив Едуард Фішер.

Але найбільшим його захопленням була нумізматика, він зібрав дуже цінну колекцію монет. У 1929 році Фішер все-таки видав грунтовну нумізматичну монографію, присвячену монетам середньовічної Молдови та проілюстрував її фото з колекції, яка знаходилася в нього.

Відійшов у вічність генерал-майор Едуард Фішер у Відні, де й похований.

Нещодавно группою небайдужих чернівчан було відкрито меморіальну дошку та встановлено міністатуетку на будинку по вул. Головна, 35, де проживав Фішер. Зараз автор пам'ятки Руслан Рудійчук працює над створенням сайту, де буде розміщена вся відшукана інформація про Е. Фішера. А біля пам'ятки буде встановлена плита з QR-кодом, завдяки якому можна буде зайти на сайт. На сайті будуть періодично оновлювати інформацію, якщо будуть віднайдені нові дані про Едуарда фон Фішера.

Використані джерела

1. **Будна, Надія.** Без гармат і кулеметів звільнив Чернівці від росіян : минуло 155 років від дня народження легендарного буковинця Едуарда фон Фішера / Будна, Надія // Молодий буковинець. - 2017. - № 23, 23 берез. - Місто. - С. 6 .
2. **Едуард Фішер (1862-1935)** : політичний діяч / автор - упорядник Павлюк О. М. // Буковина. Визначні постаті : 1774-1918 : (біографічний довідник). - Чернівці : Золоті литаври, 2000. - С. 74-77. - Бібліогр.: с. 77.

Електронні джерела

1. Едуард фон Фішер. Зібрав цінну колекцію монет [Електронний ресурс] // Фон Фішер : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : https://www.fonfisher.com.ua. – Назва з екрана. - Дата звернення : 19.01.2022. 1.
2. Іонашку Ліліана. В Чернівцях встановили пам'ятку Едуарду фон Фішеру [Електронний ресурс] // Шпальта : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу: https://shpalta.media/2020/12/14/u-chernivcyax-vstanovili-pamyatku-eduardu-fon-fisheru/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 19.01.2022.
3. **Хто звільнив Чернівці від росіян без гармат і кулеметів** [Електронний ресурс] // Молодий буковинець : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу: https://molbuk.ua/chernovtsy_news/181599-nevidoma-bukovyna-khto-zvilnyv-chernivci-vid-rosiyan-bez-garmat-i-kulemetiv.html . - Назва з екрана. – Дата звернення: 19.01.2022.

Ністор Іон Янку (1876-1962),
історик, політичний і державний діяч
Австро-Угорщини і Румунії,
академік, доктор наук,
ректор Чернівецького університету.

Іон Ністор народився в Південній Буковині. У 1902 році закінчив Чернівецький університет, фахові знання підвищував в університетах Бухареста, Відня, Мюнхена, Берліна. У 1911 році почав науково-педагогічну діяльність як приват-доцент у Віденському університеті, а з 1912 року завідував кафедрою історії Чернівецького університету аж до 1940 року, в основному викладаючи історію Румунії та Буковини. Був ректором Чернівецького університету (1920-1921, 1933—1940). Ністор — почесний член Чеської академії (1935), учасник численних міжнародних конгресів істориків.

Він є автором понад 300 наукових праць, і свою наукову діяльність почав публікацією документальних джерел до історії середньовічної Молдавії. Спочатку Ністор був противником теорії «історичного права», бо вважав, що ця теорія може посіяти чвари між національностями, зокрема між румунами й українцями (його праці «**Молдавські претензії на Покуття**», «**Румуни і русини на Буковині», «Національна боротьба на Буковині»).** В цих роботах він намагався довести, що румуни є єдиним автохтонним населенням Буковини; українці на Буковині – це вигадка австрійців, які винайшли тут українську націю після 1848 року.

Науково-дослідницька робота Ністора охоплювала велике коло питань з історії від XIV до початку XX ст. Його основні праці: «Стефан Великий» (19040, «Румуни та українці Буковини» (1915), «Зовнішні комерційні зв’язки Молдови у XIV-XVI ст.» (1911), «Румунська митниця у XV-XVI ст. (1912), «Погляд на історію освіти на Буковині» (1912), «Походження назви «Буковина» (1915), «Румуни і русини з Буковини» (1923), «Возз’єднання Буковини з

Румунією» (1940), «Україна в дзеркалі молдавських хронік» (1942), «Історія Бессарабії» (1923—51), «Бессарабія і Буковина» (1939).

Використані джерела

1. **Іон Ністор** // Чернівецький університет. Сторінки історії : 1875-1995. – Чернівці : Рута, 1995. - С. 119.
2. **Іон Янку Ністор** (1876-1962). Румунський історик, науковець, політичний діяч / автор - упорядник Павлюк О. М. // Буковина. Визначні постаті : 1774-1918 : (біографічний довідник). - Чернівці : Золоті литаври, 2000. - С. 109-110.

Електронні джерела

1. **Ністор Іон Янку** [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ністор_Іон_Янку. - Назва з екрана. – Дата звернення: 19.01.2022.
2. **НІСТОР ЙОН-ЯНКУ** [Електронний ресурс] // ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу : http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Nistor_Ion . – Назва з екрана. – Дата звернення: 19.01.2022
3. **НІСТОР ІОН** [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України : [вебсайт]. – Електрон. дані. - Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=72395/ - Назва з екрана. – Дата звернення: 19.01.2022.

58001 м. Чернівці, вул. Т. Шевченка, 29,
тел. (0372)52-21-23, 52-60-41
http://bukovinchiki.cv.ua
http://children29.blogspot.com
e– mail: childlibbuk@ukr.net